

Text: Milena Blažková, autorka projektu Poznej světové dědictví UNESCO Foto: Rhétská dráha a Switzerland Tourism

Rhétská dráha: V krajině Albula a Bernina

Být zařazen na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví znamená oficiální přiznání výjimečnosti a autentičnosti památky nebo přírodního celku, které si zaslouží světovou ochranu a zachování pro budoucí generace. Rhétská dráha v krajině Albula a Bernina, takové je její oficiální označení na prestižní listině UNESCO, si v elitní společnosti vede skvěle již deset let.

Jak UNESCO funguje

Patřit ke světovému dědictví neznamená jen výhody v podobě obrovské popularity podporující cestovní ruch, honosný titul s sebou nese i mnoho povinností. Vláda státu, na jehož území se památka nachází, se zavazuje podpisem Úmluvy o ochraně světového dědictví z roku 1972, že bude o její zachování na své náklady pečovat, provádět monitoring a pravidelně o stavu podávat do ústředí UNESCO v Paříži zprávy. Zároveň bude přispívat stanovenou finanční částkou do společné pokladny na udržování památek v zemích,

kterým se na opravy a údržbu finance nedostávají. V případě, že tyto podmínky nedodrží, mohla by daná památka o prestiž přijít a být ze Seznamu světového dědictví vyškrtuta. UNESCO tím nevyhrožuje, ani netrestá, spíše radí a nabádá vlády k nápravě. Zmíněná Úmluva je výjimečný dokument, který svět uznává a respektuje. Od svého vzniku perfektně funguje, došlo k vyškrtnutí pouze dvakrát: v roce 2007 přišla o ochranu UNESCO pouštní rezervace vzácného oryxe arabského v Ománu kvůli těžbě ropy a v roce 2009 kulturní krajina v údolí Labe u Drážďan kvůli výstavbě nového mostu.

Titulem světového dědictví se mezi železnicemi kromě Rhétské dráhy může ve světě pochlubit už jen několik dalších. Jeden zápis patří Rakousku – 41 km dlouhé železnici do Semmeringu, postavené v letech 1848-54, která letos slaví 20 let pod ochranou UNESCO. Druhý zápis patří třem tratím v Indii: úzkokolejce „Toy Train“ (vláček hračka) do Darjeelingu z roku 1881, trati mezi čajovými plantážemi v Nilgiri z roku 1908 na jihu země a méně známé trati Kalka Shimla.

Na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví figuruje celkem 1073 zápisů (k březnu 2018), z toho Švýcarsku jich patří dvanáct. Další unikáty přibudou po zasedání Výboru pro světové dědictví, který se schází vždy jednou za rok, tentokrát v Manamě v Bahrajnu na přelomu června a července 2018.

Ohlédnutí do historie a nový tunel

Albulská trať začínající v Thusis byla zprovozněna roku 1904, i když první úsek horské železnice v kantonu Graubünden v úseku Lanquart – Klosters vybudovali Švýcaři pro pacienty davoského sanatoria už v roce 1889. Projektanti se dokázali vypořádat se všemi nástrahami přírody – přemostili strž říčky Albuly kamenným

Rhétská dráha (Rhätische Bahn) zahrnuje dvě historické železniční tratě přes alpské průsmyky Albulu a Berninu. K trati Albulu dlouhé 67 km v severozápadní části území vymezeného zápisem UNESCO, otevřené v roce 1904, patří 42 tunelů, 144 viaduktů, mostů a krytých galerií. Trať Bernina o délce 61 km se pyšní 13 tunely a 52 viadukty a mosty. Obě představují ukázkou špičkové technické a architektonické vyspělosti švýcarských železničních inženýrů konce 20. století, dokazují, jak

Rhétské dráhy vybavily nově trať šesti moderními soupravami Alvra

se tehdy zvládli vypořádat s nepřístupným terénem a perfektně začlenili náročné stavby do horského terénu, aniž by krásu přírody narušili, spíše naopak. Navíc připomínají skutečnost, jak horská železnice pozitivně ovlivnila život v do té doby izolovaných částech země. V současnosti jsou obě tratě spojené do jediného celku.

viaduktem Solisbrücke ve výšce 90 m o rekordním rozpětí 42 m. Navrhli optimální sklon, který kvůli parním lokomotivám nesmí překročit 3,5 %. Vyřešili problém výškového rozdílu 417 m v úseku mezi stanicemi Bergün – Preda, vzdálenými od sebe vzdušnou čarou pouhých šest kilometrů položením 12,6 km kolejí. Proto trať v tomto úseku kličkuje po zalesněném svahu a usnadňuje si cestu mosty, galeriemi a třemi klikatými tunely.

Inženýři se vypořádali i s nepříznivými hydrogeologickými podmínkami při budování 5,8 km dlouhého tunelu Albulu pod stejnojmenným průsmykem. Tunel po více než sto letech provozu pomalu dosluhuje, naopak výstavba nového, paralelního Albulského tunelu, je v plném proudu. Veřejnosti je zdarma přístupné Informačním centrem o průběhu stavby ve stanici Preda, k slavnostnímu otevření dojde podle plánů v roce 2021.

Současně se zprovozněním Albulské tratě vznikla počátkem 20. století Společnost pro výstavbu Berninské dráhy, která vybudovala během šesti let úzkokolejnou trať spojující Svatý Mořic s italským Tiranem přes průsmyk Bernina, rovněž o rozchodu jeden metr. I když byla oproti Albulské železnici od počátku elektrifikována, její provoz provázely velké finanční potíže,

Trasa Rhétské dráhy projíždí malebnou alpskou krajinou, která je rovněž důvodem zařazení ke světovému dědictví

Podél úseku trati Albula mezi Predou a Bergünem vede naučná stezka

dokonce hrozilo uzavření. Začala prosperovat teprve po začlenění do sítě Rhétské dráhy, která již provozovala Ledovcový Express ze Svatého Mořice do Zermattu.

Symbol Rhétské dráhy – Landwasser viadukt

Každý, kdo projíždí tratí Albula, s napětím očekává vyhlášený viadukt Landwasser poblíž Filisur. Náročná stavba dala jeho tvůrci Alexandru Acatosovi pořádně zabrat. Například už jen proto, že kvůli častému rozvodnění říčky

nemohli stavbaři používat běžné lešení, stavěli ocelové konstrukce, které teprve následně obezdívali kamenem. Elegantní dílo na pěti štíhlých pilířích nad říčkou Landwasser patří ve Švýcarsku ke stejné vyhledávaným objektům fotografií jako Matterhorn a ve fotogeničnosti s ním rozhodně nezaostává. Pokud jedete od Churu, zaujměte pravou stranu ve směru jízdy a chcete-li „uložit“ snímek, musíte být pohotovi, most je dlouhý pouze 136 metrů a vlak nezpomaluje. Viadukt se stáčí do oblouku a vlak vjíždí přímo do tunelu v příkré vápencové skále.

Nejllepší je projít si zajímavý úsek mezi stanicemi Preda a Bergün pěšky. Kolem trati vede naučná stezka s řadou vyhlídek, terén je zpřístupněn dřevěnými schody a chodníky, podél stezky jsou tabule s německými a anglickými informacemi. Trať s vlaky je dobře viditelná zejména v horním úseku, informace o jízdním řádu si stáhnete do chytrého telefonu a máte jistotu, že si domů přivezete atraktivní fotografie. Celou trasu projdete odhadem za dvě hodiny, ideální doba návštěvy je od poloviny června do poloviny října.

Od ledovce k palmám Bernina Express

I když je vyhlídkový vlak Bernina označován za expres, má do skutečného rychlíku dost daleko, vždyť na trasu dlouhou 150 km z Churu do Tirana potřebuje celé čtyři hodiny! To proto, aby si cestující náležitě vychutnali dechberoucí alpskou krajinu s mnoha ledovci, divokými říčkami, unikátním jezerem Blanco, které dokonce představuje evropské rozvodí – na východ od něho stékají vody do Černého, na jihu do Jaderského moře.

Vystupují ve stanici Alp Grüm (2 091 m n. m.), kde se dá na terase hotýlku posedět u kávy a pokochat se výhledem na bělostné vrcholy s ledovcem Palü. Vedou odtud rovněž pěší a cyklistické trasy po okolí. Kamenná budova bývalé železniční stanice přestavěná na hotel prošla nedávno náročnou renovací, majitel Primo Semadeni mi vše ochotně ukazuje. V kuchyni nahlédneme kuchařům „pod pokličky“, připravují i místní speciality, v patře pan Semadeni otevírá dveře do jednoho z deseti stylových rustikálních pokojů s nádherným výhledem bohatě nahrazujícím chybějící televizi. „A když stanicí navečer

Tip na cestu:

Autobusem i vlakem s Rhétskou dráhou

Poznat při jediné cestě hned několik nezapomenutelných podob rozmanitého Švýcarska nově nabízí propojení autobusové a železniční dopravy pod vlajkou Rhétské dráhy. Stačí využít moderní autobusy Bernina Expressu z Lugana podél jezera Como přes malebný Veltlin do italského Tirana nebo opačným směrem (jedna cesta trvá zhruba tři hodiny) a na tuto trasu napojit výlet panoramatickým vlakem Bernina Express. Pohodlné autobusy a panoramatické vlaky navíc s nově zařazenými soupravami Alva zaručují maximální požitek z luxusních výhledů na krajinu kolem, na Alpy v celé jejich kráse. Zažijete něco naprosto mimořádného a zůstane ve vás natrvalo obdiv k tratím Rhétské dráhy, které již celé desetiletí patří mezi světové unikáty.

Atraktivní Landwasser viadukt, jedno z nejčastěji fotografovaných míst Švýcarska

projede poslední vlak, kolem se rozprostře ničím nerušený klid, božské ticho, hotový balzám na duši," pochvaluje si s úsměvem pan hoteliér.

Od Alp Grümü zbývá do cílového subtropického Tirana už jen hodinka klesání, opět následuje mnoho fotografování a ještě jeden unikátní příklad technického řešení velkého spádu. Tím je kruhový viadukt u vesnice Brusio, nejzajímavější mostní konstrukce na trase, díky níž trať překonává výškový rozdíl s klesáním 70 promile. Nutno připomenout, že Bernina Express sí na žádném úseku své trasy nevypomáhá vloženou ozubnicí, i proto patří mezi evropské unikáty. Po šesti kilometrech od Brusia už vlak vjíždí do ulic Tirana a míří kolem kostela k nádraží – od ledovců k palmám do nadmořské výšky 429 metrů to stihl za pouhou hodinu!

Nové vlaky Alvra

Pohádkovou cestu si lze nyní vychutnat s ještě větším pohodlím – Rhétské dráhy vybavily nově trať šesti moderními soupravami pojmenovanými symbolicky Alvra, přeloženo z rétorománštiny, Albula (rétorománština je čtvrtý oficiální jazyk ve Švýcarsku, který se stále používá v některých částech kantonu Graubünden). Stejně jméno nese místní říčka a hlavně nejzajímavější úsek Rhétské dráhy. Alvra nyní hrdě září na červených blyštících se vagonech uhánějících pohádkovou krajinou.

Moderní autobus Bernina Expressu operuje na trase mezi Luganem a Tiranem

Ze staveniště nového tunelu Albula

Turisté ocení nový informační systém, který v několika světových jazycích podává přehled o Rhétské dráze jako památce UNESCO – včas upozorní, k jaké významné stavbě či místu na trase se blížíme. Dříve se tyto informace dozvídali pouze cestující první třídy. Alvra má i zvláštní oddělení pro děti, příjemný barevný koutek plný hraček, pamatuje speciálním prostorem na cyklisty i vozíčkáře. Nízkopodlažní vozy jsou bezbariérově přístupné zasouvacími schůdky, bezbariérovému přístupu jsou

příspěbené i toalety. Průvodkyně Jennyfer mě vzala do speciálního oddělení pro fotografie úplně na konci vlakové soupravy. Elektrické stahování oken, což dříve kvůli klimatizaci nepřípadalo v úvahu, možnost zatemňování panoramatic-

kých oken ve střeše, určené pro větší komfort fotografů, ubíhající koleje do dále – mé nadšení neznalo mezí.

Železniční muzeum s výstavou k výročí

Koho zajímá historie a technická stránka výstavby tratí přes Alpy, neměl by vynechat malé multifunkční železniční muzeum přímo na nádraží v půvabné horské vesničce Bergün. Na ploše 1 300 m² je od roku 2014, kdy bylo otevřeno, umístěno více jak 600 exponátů – nechybí historické fotografie a plány staveb mostů a tunelů, stará železniční zařízení,

Pozvání na výstavu UNESCO 2018

Kolekci fotografií z Albulské a Berninské tratě i dalších švýcarských památek zapsaných na Seznam světového dědictví představí putovní výstava Poznej světové dědictví UNESCO, která již 16. rokem seznamuje návštěvníky s jedinečnými kulturními a přírodními skvosty světa. Výstava bude součástí Švýcarských dnů v dubnu v Městské knihovně v Praze, v květnu v Třeboni na zámku, v červenci v Praze v Paláci Langhans a v srpnu ji uvidí návštěvníci státního hradu Bouzov na Moravě, v září je možné ji navštívit v Mladé Boleslavi a v říjnu v Liberci. Výstavu připravuje MEDIA IN pod vedením RNDr. Mileny Blažkové pod záštitou České komise pro UNESCO ve spolupráci se Switzerland Tourismem. Partnerem je i Rhétská dráha. Vstup na výstavu, informační brožury o cestování po Švýcarsku, časopisy Swiss Mag zdarma. Jste srdečně zváni.

Užitečné odkazy:

www.rhb.ch
www.berninaexpress.ch
www.MojeSvycarsko.com
www.unesco-mediain.cz
www.whc.unesco.org

tiskařský stroj na jízdenky, modely tratí, ale třeba i simulátor k legendární lokomotivě Krokodýl, umožňující vyzkoušet si řídit vlak, je tu i řada dalších zajímavostí.

Navíc od prosince 2017 a po celý rok 2018 probíhá v muzeu nová výstava věnovaná švýcarským památkám UNESCO jako součásti oslav desátého výročí zápisu Rhétské dráhy na prestižní Seznam světového dědictví. Informuje návštěvníky o privilegii stát se členem rodiny UNESCO, co zápis pro taková místa přináší turistu, podrobnosti o Rhétské dráze, i jak se vedle sto let starého tunelu Albula staví souběžně nový. Postupně zde každý měsíc představují jednotlivá místa UNESCO ve Švýcarsku, kterých je celkem 12 (www.bahnmuseum-albula.ch).